

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาประเทศไทยตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-7(2504 -2539) เป็นการพัฒนาที่มุ่งเน้นการสร้างความสำเร็จทางเศรษฐกิจ ยึดหลักการค้าเสรีและระบบทุนนิยม ทำให้การพัฒนาไม่สมดุลและไม่เป็นธรรม ซึ่งการพัฒนาดังกล่าว เป็นการพัฒนาแบบ “เศรษฐกิจดี สังคมมีปัญหา การพัฒนาไม่ยั่งยืน” (วัชร พุ่มทองและธีระพงษ์ มาลัยทอง, 2544 :6) เป็นผลให้ประชาชนในชนบท ประมาณร้อยละ 60 ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดปัตตานี , 2554: 33) ไม่มีความสามารถที่จะแข่งขันกับนายทุนได้ สืบเนื่องจากเกษตรกรยังใช้วิธีการผลิตแบบดั้งเดิม มีปัจจัยทางธรรมชาติเป็นตัวกำหนดปริมาณผลผลิต อีกทั้งยังคงพึ่งพาปุ๋ยและสารเคมี ทำให้มีผลผลิตต่ำ แต่ต้นทุนการผลิตสูง ส่งผลให้เกษตรกรไทยตกอยู่ในวัฏจักรของความยากจน ขาดเงินทุนหมุนเวียน และโอกาสในการเข้าถึงแหล่งทุน ที่จะนำมาสร้างรายได้และพัฒนาอาชีพ

การแก้ไขปัญหาที่ผ่านมา กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย เป็นหน่วยงานราชการหลัก ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหาความยากจน ที่มุ่งเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สังคม เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงได้กำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาความยากจน อันเป็นอุปสรรคในการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนและการพัฒนาประเทศ โดยการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตขึ้นภายในชุมชน กล่าวคือ เป็นการรวมพลังการออมทรัพย์ของประชาชน มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาทรัพยากรบุคคล พัฒนาเงินทุน แก้ไขปัญหาการขาดแคลนเงินทุนชุมชนเพื่อเป็นกองทุนในการพัฒนาอาชีพและสวัสดิการครอบครัว และเป็นแหล่งเงินทุนที่สามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนได้ ซึ่งเป็นไปตามอุดมการณ์ของการพัฒนาชุมชนที่ว่า “สร้างพลังชุมชน ใช้พลังชุมชน ในการพัฒนาชุมชน ” (ขนิษฐา กาญจนรังษิณันท์และคณะ, 2555 : 73) โดยกระบวนการพัฒนาจิตใจของสมาชิกในชุมชนด้วยสัจจะ ทั้งสัจจะที่มีต่อตัวเอง ต่อเพื่อนบ้าน และต่อหมู่บ้าน เน้นความเสียสละในการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน และรู้จักการให้อภัย ตามหลักคุณธรรม 5 ประการ ของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต คือ ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความรับผิดชอบ ความเห็นอกเห็นใจ และความไว้วางใจ และที่สำคัญ คือการเน้นการออมเงินเป็นทุน เพื่อใช้ในการผลิต ซึ่งหมายถึง การเพิ่มพูนรายได้ การแบ่งปันผลกำไรของกลุ่มไปใช้เป็นเงินทุนในการจัดสวัสดิการ

ทางสังคมแก่สมาชิกและคนในครอบครัว เป็นทุนสนับสนุนการพัฒนาสาธารณสุขสมบัติของชุมชนด้วย ดังนั้น กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต จึงถือได้ว่าเป็นกลุ่มที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการแก้ไขปัญหาความยากจน

การดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเป็นการรวมตัวของประชาชน บริหารจัดการโดยประชาชน เพื่อประโยชน์ของสมาชิกและประชาชนในหมู่บ้าน ใช้เงินเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน ทำให้คนมีคุณธรรม ยึดหลักการมีส่วนร่วม การสร้างความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของ การฝึกนิสัยพึ่งพาตนเอง โดยการประหยัด อดออม และใช้หลักคุณธรรม 5 ประการ มีวิธีการดำเนินงานในรูปแบบของคณะกรรมการบริหาร ทั้งหมด 4 คณะ คือ 1. คณะกรรมการอำนวยการ ประกอบด้วย ประธาน รองประธาน เลขานุการ เภรัญญิกและกรรมการร่วมอื่นๆ 2. คณะกรรมการเงินกู้ 3. คณะกรรมการตรวจสอบ และ 4. คณะกรรมการส่งเสริม ประกอบด้วย ประธาน เลขานุการ และกรรมการ (สำนักพัฒนาทุนและองค์การการเงินชุมชน, 2553: 5-7) ซึ่งผลการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตจะประสบผลสำเร็จ/เข้มแข็งและมีประสิทธิภาพเพียงใด ขึ้นอยู่กับการปฏิบัติงานของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่ได้มาจากการคัดเลือกของสมาชิก ภายใต้กฎระเบียบ ข้อบังคับของกลุ่ม

สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดปัตตานี (2554 : 5) ได้กล่าวว่า กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในจังหวัดปัตตานี ปี 2554 มีกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่ได้จัดตั้งและขึ้นทะเบียนแล้วทั้งหมด จำนวน 93 กลุ่ม มีคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตจำนวน 1,099 คน มีสมาชิก 15,779 คน เงินสะสมสะสมรวม 159,957,966 บาท กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในจังหวัดปัตตานี ที่ดำเนินงานอยู่ในปัจจุบันนี้ มีทั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตกลุ่มเก่า ที่จัดตั้งขึ้นตามนโยบายของกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย และกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่เกิดขึ้นใหม่ตามความต้องการของชุมชน จึงทำให้กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในจังหวัดปัตตานี มีจุดเด่นอยู่ที่การจัดตั้งกลุ่มเกิดขึ้นท่ามกลางสังคมพหุวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายของเชื้อชาติและศาสนา ที่จะสะท้อนลักษณะและสามารถเป็นตัวแทนของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในสังคมพหุวัฒนธรรมได้ เช่นเดียวกับจังหวัดยะลาและจังหวัดนราธิวาส โดยกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในจังหวัดปัตตานี มีการจัดตั้งที่ครอบคลุมในทุกชุมชน ทั้งที่เป็นชุมชนไทยพุทธและชุมชนไทยมุสลิมซึ่งชุมชนไทยมุสลิมที่ได้จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตขึ้นนี้ จะมีการปฏิบัติตามหลักการของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่ไม่แสวงหาผลกำไรทางธุรกิจ และสอดคล้องกับหลักคำสอนของศาสนาอิสลามที่ไม่หวังผลกำไรมาใช้ดำเนินงานควบคู่กัน กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในจังหวัดปัตตานี จึงมีความเข้มแข็งและยั่งยืน เป็นผลให้กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตได้รับรางวัลดีเด่นมาแล้วหลายกลุ่ม ทั้งในระดับอำเภอ จังหวัด และประเทศ ซึ่งเป็นผลมาจากการปฏิบัติงานที่เข้มแข็งของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต รางวัลกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตดีเด่นที่

ได้รับนั้น จึงเป็นการสร้างแรงจูงใจที่ทำให้สมาชิกกลุ่ม เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตร่วมกัน

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาความคิดเห็นในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต และปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ตลอดจนปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ในจังหวัดปัตตานี เพื่อเป็นแนวทางส่งเสริม/สนับสนุนและพัฒนาการปฏิบัติงานของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตต่อไป

คำถามการวิจัย

1. ความคิดเห็นในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต จังหวัดปัตตานี เป็นอย่างไร
2. ปัจจัยใดที่มีผลต่อความคิดเห็นในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต จังหวัดปัตตานี

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็น ในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต จังหวัดปัตตานี
2. เพื่อแสวงหาปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต จังหวัดปัตตานี

สมมุติฐานในการศึกษา

สมมุติฐานหลัก

ปัจจัยที่แตกต่างกันส่งผลต่อความคิดเห็นในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต จังหวัดปัตตานีที่แตกต่างกัน

สมมุติฐานรอง

1. เพศที่แตกต่างกันส่งผลต่อความคิดเห็นในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่แตกต่างกัน
2. อายุที่แตกต่างกันส่งผลต่อความคิดเห็นในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่แตกต่างกัน
3. ประสบการณ์การทำงานในระยะเวลานานกว่ามีผลต่อความคิดเห็นในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่สูงกว่า ประสบการณ์การทำงานในระยะเวลาสั้นกว่า

4. ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตมีผลต่อความคิดเห็นในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่แตกต่างกัน
5. ภาวะผู้นำที่แตกต่างกันส่งผลต่อความคิดเห็นในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่แตกต่างกัน
6. การได้รับการฝึกอบรม/ศึกษาดูงานมีผลต่อความคิดเห็นในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่สูงกว่าการที่ไม่ได้รับการฝึกอบรม/ศึกษาดูงาน
7. การได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนมีผลต่อความคิดเห็นในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ที่แตกต่างกัน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงความคิดเห็นในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต จังหวัดปัตตานี
2. ทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต จังหวัดปัตตานี
3. สามารถเสนอผลการศึกษาคู่กรมการพัฒนาชุมชน และสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดปัตตานี สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอหนองจิก ตลอดจนพัฒนากรที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ เพื่อเป็นแนวทางส่งเสริม/สนับสนุนการปฏิบัติงานของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต จังหวัดปัตตานี ให้สามารถบริหารงานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตให้มีความเข้มแข็งเกิดประสิทธิภาพ และยั่งยืน

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา เป็นการศึกษาถึง ความคิดเห็นในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต จังหวัดปัตตานี 2 ด้าน คือ ด้านความสามารถเข้าถึงแหล่งทุนอื่น และความสามารถด้านการมีส่วนร่วมกับเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต และศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต จังหวัดปัตตานี ประกอบด้วย ปัจจัยทางประชากร เช่น เพศ อายุ ประสบการณ์การทำงาน และปัจจัยสนับสนุน ได้แก่ 1. ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต 2. ภาวะผู้นำ 3. การได้รับการฝึกอบรม/ศึกษาดูงาน และ 4. การได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

2. ขอบเขตด้านประชากร ประกอบด้วยคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต จังหวัดปัตตานี ปี 2554 จากกลุ่มประชากรทั้งหมด 1,099 คน ในเชิงปริมาณ ใช้วิธีการเก็บข้อมูลโดยให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามและคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากสูตรของ Yamane ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 293.26 คน แต่ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างเพิ่มเติมเป็น 300 คน และเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) คัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 35 คน ใช้วิธีโดยการสุ่มอย่างง่าย คือ การจับฉลากแบบไม่ใส่กลับ (Sampling without Replacement) ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามและสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจะเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ซ้ำกัน

3. ขอบเขตด้านพื้นที่ มุ่งศึกษา คณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต จังหวัดปัตตานี โดยศึกษาเชิงปริมาณ ได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในพื้นที่ของอำเภอยะหริ่ง อำเภอโคกโพธิ์ อำเภอปะนาเระ อำเภอกะพ้อ และศึกษาเชิงคุณภาพ กำหนดกลุ่มเป้าหมายที่อยู่ในพื้นที่ของอำเภอยะหริ่ง อำเภอโคกโพธิ์ และอำเภอปะนาเระ ทั้งนี้ในการศึกษาเชิงคุณภาพจะไม่ศึกษากลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในอำเภอกะพ้อ เนื่องจากกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในอำเภอดังกล่าว มีเพียง 2 กลุ่มและอยู่ในชุมชนที่ใกล้เคียงกัน มีลักษณะการดำเนินงานที่เหมือนกัน ทำให้มีความแตกต่างและหลากหลายน้อยกว่าอำเภออื่นๆ

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา

นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย สามารถอธิบายได้ตามตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ดังนี้

1. การปฏิบัติงานของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต หมายถึง ความสามารถของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต จำนวน 2 ด้าน คือ ด้านความสามารถเข้าถึงแหล่งทุนอื่น และด้านการมีส่วนร่วมกับเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

1.1 ความสามารถเข้าถึงแหล่งทุนอื่น หมายถึง กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตมีโอกาสจะรับการสนับสนุนจากแหล่งทุนภายนอก ทั้งในลักษณะของเงินทุน หรือวัสดุอุปกรณ์ ที่เป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการกลุ่ม จากแหล่งต่างๆ ได้แก่ ธนาคารออมสิน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) และกรมการพัฒนาชุมชน โดยกำหนดเกณฑ์การวัดผล เป็นการเข้าถึงหรือไม่สามารถเข้าถึงแหล่งทุน

1.2 การมีส่วนร่วมกับเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต หมายถึง สมาชิกคณะกรรมการหรือกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต มีส่วนร่วมตามกระบวนการ 4 ขั้นตอน คือ มีส่วนร่วมวางแผน/ตัดสินใจ มีส่วนร่วมปฏิบัติ มีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ และมีส่วนร่วมในการประเมินผล ทั้งภายในกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตและเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต หากสมาชิก คณะกรรมการ

หรือกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมอย่างน้อย 1 ขั้นตอน ให้ถือว่า เกิดการมีส่วนร่วมกับเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

2. ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต หมายถึง ความสามารถในการจำและเข้าใจรายละเอียด เกี่ยวกับการดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตของคณะกรรมการบริหารกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ตามแนวทางที่กรมการพัฒนาชุมชนกำหนดไว้ คือ วิธีการจัดตั้งกลุ่มและพัฒนากลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ไปสู่ระดับการพัฒนาที่พึงประสงค์ โดยกำหนดตัวชี้วัดเป็น การมีหรือไม่มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

3. ภาวะผู้นำของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต หมายถึง คุณลักษณะของผู้นำในการรับฟังความคิดเห็น การมีความคิดริเริ่ม การชักจูง การเสียสละ ความรับผิดชอบ ประสานงาน มอบหมายงานให้ผู้อื่น และการมีมนุษยสัมพันธ์

4. การได้รับการฝึกอบรม/ศึกษาดูงาน หมายถึง คณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ได้ผ่านการฝึกอบรม/สัมมนา เพื่อเพิ่มศักยภาพด้านการบริหารการพัฒนา กลุ่ม หรือได้ไปศึกษาดูงานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตอื่น ที่ประสบผลสำเร็จ

5. การได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน หมายถึง กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ที่ได้รับคำแนะนำ ดูแล ติดตาม และการช่วยเหลือในด้านต่างๆ จากหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง และหน่วยงานที่เล็งเห็นถึงความสำคัญของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ซึ่งจะเป็นหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้